

Освітньо-виховні завдання школи й соціуму

Чи варто бути настільки наївними, щоб вважати, що школа в змозі підняти й допхати до мети весь покладений на неї вантаж діяльності та відповідальності? Можливо, варто заздалегідь домовитися з усіма зацікавленими сторонами, як усередині, так і поза школою, про необхідність єдиного розуміння та спільних зусиль для досягнення цілей. І, з іншого боку, тут схований ще один парадокс: не можна досягти декларованих цілей стосовно дітей, поки це не зроблено стосовно педагогів, так само, як і неможливо що-небудь зробити, якщо із процесу діяльності будуть винесені за дужки батьки.

Таким чином, всі три сторони трикутника повинні бути задіяні в цьому процесі на основі добровільної згоди: діти, педагоги, батьки.

Чи знають і чи розуміють педагоги й батьки цілі навчання не взагалі, а саме в даній школі? Що робить школа для того, щоб разом із батьками знаходити необхідні засоби, без яких школа може виконати свої функції тільки на нижньому рівні можливого?

Для цього ми хотіли б обрисувати основні завдання школи.

1. Якщо розглядати здоров'я як систему, що включає в себе здоров'я розумове, моральне, фізичне, духовне, психічне, то створення в школі інституту здоров'я варто розглядати як надзадачу.
2. Друге завдання школи, поряд з іншими структурами суспільства,— формувати усвідомлені потреби й розвивати творчі інтереси учнів.
3. У рамках знанневої парадигми провідним завданням школи варто вважати завдання **предметної, або академічної соціалізації**. Або навчання дитини таких знань і вмінь, які стануть фундаментом її подальшого навчання й роботи. І треба сказати, що російська школа в цьому розумінні продовжує займати досить високе місце в турнірній таблиці. Однак, відірваність від життя, схоластичний характер освіти, відставання від сучасних досягнень науки роблять отримані знання зовсім незатребуваними.
4. Четверте завдання, що у деякому сенсі можна розглядати як перше,— **гуманітарна соціалізація учнів**, або навчання їх найважливіших умінь самопізнання, спілкування, здатності бути прийнятими й зрозумілими в суспільстві, уміння ставити розумно значимі цілі й досягати їх, нав-

чення дітей соціально значимих дій, вольового початку, подолання. Із цим завданням більшість шкіл не справляється внаслідок того, що це завдання в реальному, а не формально-звітному жанрі, не ставиться, а якщо й ставиться, то ніяких (тимчасових, просторових, енергетичних, матеріально-технічних, фінансових, кадрових) ресурсів у школи для цього немає. І доти, поки ми не зрозуміємо надзвичайну значимість цього завдання й усі разом не приступимося до його розв'язання, а треба сказати, що уроки й предмети заведені в розклад, тарифіковані, тут же мова йде про найскладніші та найважливіші взаємодії з душею, розумом і особистістю,— отож, поки ми в теоретичному й практичному плані не розберемося із цим феноменом, наші діти так і будуть неконкурентоспроможні в суспільстві й на виробництві. Четверте завдання повинне пронизувати всю виховну діяльність педагогів.

5. Наступне завдання не є прямо шкільним, і сьогодні його можна розглядати як якийсь фантом, що існує скоріше в повітрі як ідея і як нагальна необхідність, начебто б важлива й у той же час ефемерна. Мова йде про принципову ідею створення в країні центра, а пізніше,— **системи професійної соціалізації для підлітків та молоді**. Підкреслимо саме останнє слово — не професійної освіти (навчання), вона вже існує,— а саме професійної соціалізації. У рамках безперервності освіти подібні центри могли б сприяти професійній переорієнтації людей будь-якого віку.

Діяльність центру професійної соціалізації припускає п'ять основних напрямків:

I. Професійна орієнтація

Трансформація старих, поява й збільшення числа нових професій, зміна вимог, умов, підготовки — все це вимагає переходу від дилетантства до серйозної роботи, підготовки спеціальних кадрів, що вміють і здатні займатися цією роботою. Прийняті дотепер прийоми, що характеризуються якимись випадковими розповідями, лекціями та бесідами, не дають можливості учням глибоко й серйозно розібратися у світі професій.

При центрі створюється банк професійної потреби в регіоні.

II. Професійний добір

Бажання дитини повинне бути обмежене показниками здоров'я. Зовсім безглуздо знайомити дитину зі світом професій, домагатися її інтересу до

них і в той же час не показувати їй, що через медичні, фізичні та психологічні обставини їй можуть бути рекомендовані на підставі вивчення особливостей особистості такі-то й такі-то професії.

III. Професійна підготовка

Одночасно з навчанням у школі переважна більшість учнів хотіли б одержати якусь гаму захищуваних професій, які дозволили б їм досить швидко вмонтуватися у виробничу діяльність у тій або іншій сфері. Час функціонування центру — з 14.00 до 22.00 у робочі дні й з 10.00 до 22.00 по неділях. Центр пропонує учням у вільний від школи час, у рамках школи, у приміщеннях центру, в інших підрозділах установ додаткової освіти (для цього може бути створене відповідне об'єднання) можливість одержання на вибір однієї або декількох професій у рамках групового або індивідуального навчання в строки, що відповідають можливостям і рівню розвитку учня. Тривалість навчання залежить тільки від швидкості, з якою учень опанує дану професію. Із цією метою вводиться 1000-бальна шкала освоєння професії, де кожне вміння оцінюється в балах. Таким чином, учень може освоїти професію за кілька тижнів або за кілька років. Впроваджується режим усередині професійних рівнів, коли мова йде про складні, багатопланові професії.

Справа в тому, що сучасна система додаткової освіти, як правило, виконує три функції: відволікає, розважає й захоплює. Тут же мова йде про реальну підготовку до вступу в життя.

Кількість професій, пропонованих центром, залежить від таких факторів: інтереси й потреби дітей, запити ринку, можливості соціуму. У першу чергу діяльність центру призначена для аномальних дітей: дітей-сиріт, дітей ризику, педагогічно занедбаних дітей, соціально незабезпечених дітей, обдарованих дітей, і тільки в міру створення системи подібних центрів мова може йти про задоволення інтересів усіх бажаючих, у тому числі незалежно від віку.

Рівень криміналізації й соціальної незахищеності дитячо-молодіжного середовища настільки великий, що звичайними, не надзвичайними способами змінити становище на краще не вдасться (взагалі вражає, коли із системної кризи намагаються вийти не адекватними глибині та характеру кризи засобами, а латанням дір і підфарбовуванням фасаду). Тому виникає гостра необхідність консолідації частини бюджетів різних організацій в ін-

тересах розв'язання даного завдання, з одного боку, і залучення засобів і суспільної уваги — з іншого.

Поділитися бюджетами та об'єднати зусилля необхідно органам освіти, культури, охорони здоров'я, оборони, служб зайнятості, сім'ї, молоді, громадських фондів, підприємств і організацій різних форм власності. Навчання всіх бажаючих виробляється на підставі різнопоточного фінансування, коли за одних учнів платять батьки (рівень ціни залежить від рівня навчання — професійне навчання здійснюється за рівнями й залежить від можливостей батьків), за інших — організації, фонди, грантодавці, банки, спонсори, за третіх — бюджетні організації, четверті навчаються безкоштовно. Важливо, що одержання учнями будь-якого набору професій носить характер відкладеного попиту, коли прямого завдання працювати після одержання відповідного сертифіката за даною професією не ставиться.

Найважливішою латентною метою даного центру стає організація усвідомленого, привабливого дозвілля учнів.

Можливі напрямки професійної підготовки:

1. Офіс-менеджер (володіння всією необхідною оргтехнікою й навичками роботи).
2. Користувач, оператор, програміст комп'ютерної техніки (5 рівнів підготовки, де останній рівень дозволяє бути високооплачуваним, висококласним фахівцем міжнародного рівня).
3. Бухгалтер (операціоніст, головний бухгалтер).

IV. Професійна творчість.

Центр бере на себе обов'язки:

1. Укладати договори з будь-якими організаціями на виконання найрізноманітніших робіт, які можуть за цінами, нижчими від ринкових, виконувати вихованці цієї навчально-професійної установи.
2. Створювати клубно-лабораторні підрозділи для виконання творчих робіт в інтересах соціуму: проведення досліджень, соціологічних опитувань, розробки сценаріїв і проведення різних свят, кінофотозйомка, ремонт техніки для навчальних закладів тощо.
3. Проводити різні професійні марафони, ярмарки, конкурси, виставки.

V. Професійна практика.

Важливим напрямком діяльності центру є пошук партнерів для:

- направлення своїх слухачів на безкоштовну навчальну практику;

- організації професійних оглядів, де будь-який представник фірми, організації, установи може вибрати для себе найбільш підходящих і перспективних молодих людей. (Фірма може підписати з центром відповідний договір про підготовку молодих людей в інтересах фірми за спеціальною індивідуальною програмою з урахуванням висловлених інтересів і побажань. У ході навчально-професійної практики багато установ зможуть підібрати собі кадри на виріст.)

Навчання й виховання

Виховання як цілеспрямований процес завжди здійснюється в процесі навчання, позанавчальної діяльності, спілкування.

Умовами успішного виховання в процесі навчання є:

1. Відмова від об'єктивістського підходу до виховання. Саме по собі одержання якогось фундаменту знань не носить виховного характеру, оскільки поряд з одержанням знань повинне відбуватися присвоєння соціально значимих норм, поведінкових умінь.
2. Цінності виховання повинні закладатися в зміст освіти. На жаль, зараз багато навчальних текстів носять абстрактно-байдужий характер.
3. Повинен реалізовуватися на практиці культурно-виховний підхід. Подивіться, наскільки байдужими залишаються діти при відвідуванні музеїв, якщо педагоги не вміють організувати продуктивну післядію (відвідавши музей, учні можуть написати відгук, статтю, нарис, есе, анотацію, можуть організувати в себе постійно діючі вернісажі, педагоги можуть підготувати гідів культурологічного музею з експозицією, яка постійно змінюється, тощо).
4. Необхідно випереджальне формування інтересів, професійних умінь, інформаційного забезпечення, позитивних гуманістичних цінностей, поведінкових норм у вчителя.
5. Успішне навчання й виховання лежить у руслі психологізації навчально-виховного процесу, тобто створення відповідного психолого-педагогічного середовища (інноваційності, творчо-пошукового характеру провідної діяльності) і позитивного клімату (позитивного характеру відносин, мотивації та стимулювання).

Виховання здійснюється в процесі навчання (постановка мети, воля, інтерес, бажання й т.д.), у процесі діяльного, творчого, побутового спілку-